

اثربخشی آموزش سرمایه روان‌شناختی بر ابعاد سرمایه اجتماعی معلمان زن مدارس ابتدایی

نصراله قشقایی زاده*

چکیده

هدف پژوهش حاضر بررسی اثربخشی آموزش سرمایه روان‌شناختی بر سرمایه اجتماعی معلمان زن مدارس ابتدایی شهر بهبهان بود. نوع پژوهش با توجه به روش پژوهش، شبه‌آزمایشی با پیش‌آزمون، پس‌آزمون و گروه کنترل بود. جامعه آماری معلمان زن مدارس ابتدایی شهر بهبهان ($N=230$) بودند که از طریق نمونه‌گیری تصادفی ۶۰ نفر به عنوان حجم نمونه انتخاب شد و به صورت تصادفی به دو گروه ۳۰ نفره تقسیم شدند و بر اساس قرعه یکی از گروه‌ها، به عنوان گروه آزمایشی و گروه دیگر به عنوان گروه گواه انتخاب شد. پرسشنامه‌های سرمایه اجتماعی ایبلی برای هر دو گروه، در دو مرحله قبل از آموزش و پس از آموزش اجرا شد. گروه آزمایشی به مدت ۱۱ جلسه ۱ ساعته، آموزش برنامه آموزشی سرمایه روان‌شناختی لوتانز را دریافت کردند. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها در بخش آمار توصیفی از دو شاخص آماری میانگین و انحراف معیار و در بخش آمار استنباطی از آزمون تحلیل کوواریانس استفاده شد. داده‌ها نشان داد که آموزش سرمایه روان‌شناختی بر هر سه بعد (شناختی، رابطه‌ای و ساختاری) سرمایه اجتماعی معلمان زن مدارس ابتدایی شهر بهبهان اثربخش بوده است، لذا پیشنهاد می‌شود مدیران آموزش و پرورش از طریق برگزاری کارگاه‌های آموزشی سرمایه روان‌شناختی، جو اعتماد و صمیمیت را در میان معلمان تقویت و توسعه دهند. کلید واژه‌ها: آموزش؛ سرمایه روان‌شناختی؛ سرمایه اجتماعی؛ معلمان زن

* استادیار مدیریت آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد بهبهان، گروه مدیریت آموزشی، بهبهان، ایران.
ghashghaeizadeh@yahoo. Com

مقدمه

توانمندی‌ها و شایستگی‌های اجتماعی و هیجانی، از عوامل تعیین‌کننده و تأثیرگذار بر کیفیت روابط اجتماعی به‌شمار می‌آید (بشارت، ۱۳۸۴). امروزه اکثر سازمان‌ها از بی‌اعتمادی، ارتباطات بسته و رسمیت بیش از حد رنج می‌برند. در این میان محیط‌های آموزشی هم از این قاعده مستثنی نیستند، زیرا که با کمبود تعاملات، ارتباطات میان فردی و گروهی، اعتماد پایین، کار تیمی و مشارکت ضعیف مواجه هستند (اندیشمند، ۱۳۸۸).

چالش‌هایی مانند توسعه فزاینده دانش، پیشرفت فراگیر فناوری نوین، تغییرات شتابان، پیچیده‌شدن نیاز مدارس برای انطباق با تغییرات، و انتظارات متنوع از مدارس، نیاز به معلمانی را ضروری می‌کند که بتواند در شبکه‌ای از روابط اجتماعی باز، به صورت متعهدانه مشارکت و همکاری بالایی داشته باشند. در همین راستا این پژوهش در صدد پاسخگویی به این مسأله است که آیا آموزش سرمایه روان‌شناختی می‌تواند بر ابعاد سرمایه اجتماعی معلمان زن مدارس ابتدایی شهر بهبهان تأثیر بگذارد؟

مطالعات انجام شده پیرامون سرمایه اجتماعی نشان می‌دهد، سیستم‌ها یا گروه‌ها و جوامعی که از سرمایه اجتماعی بالایی بهره‌مند هستند، نه تنها میزان تعهد و مسئولیت‌پذیری، انعطاف‌پذیری در سطح بالایی قرار دارد، بلکه باعث می‌شود هماهنگی فعالیت‌ها به‌خوبی انجام شود و میزان مشارکت و تعلق اجتماعی توسعه یابد (جعفری و میرمقدم، ۱۳۹۲). سرمایه اجتماعی ماهیتی زاینده و مولد دارد، افراد را وادار می‌کند تا ارزش ایجاد کنند، کارها را درست انجام دهند و به اهداف خویش دست یابند و مأموریت زندگی خود را به انجام رسانند (نصر اصفهانی، شعبانی، نفت‌چالی و خزایی پول، ۱۳۹۲). سرمایه اجتماعی همچون شریانی است که اعتماد شبکه اجتماعی را به درون سازمان انتقال می‌دهد، و از این رهگذر سبب تحقق اهداف سازمان و خلق مزیت رقابتی و بقای آن می‌شود (دانچو^۱، ۲۰۰۶).

به زعم ناهاپیت و گوشال^۲ (۱۹۹۸) سرمایه اجتماعی شامل سه بعد شناختی، ساختاری و رابطه‌ای است. بعد ساختاری، به وسعت و شدت پیوندها یا فعالیت‌های معاشرتی اشاره دارد.

-
1. Danchev
 2. Nahapiet & Ghoshal

اثر بخشی آموزش سرمایه روان‌شناختی بر ابعاد سرمایه اجتماعی معلمان زن مدارس ابتدایی ۱۲۷

بعد شناختی شامل زبان و علائم مشترک و روایت‌های مشترک است. بعد ارتباطی شامل اعتماد، هنجارها، تعهدات و روابط متقابل و هویت مشترک است (پیران، آقاجانی، شوقی، رضا زاده و دهقان نجم‌آبادی، ۱۳۹۱).

امروزه در کنار سرمایه اجتماعی و سایر سرمایه‌های سازمانی، توسعه سرمایه روان‌شناختی رویکرد جدید و مؤثری را پیش‌روی توسعه منابع انسانی قرار داده است (لوتانز، اوی و پاترا^۱، ۲۰۰۸). سرمایه روان‌شناختی از شاخص‌های روان‌شناسی مثبت‌گرایی است که با ویژگی‌های زیر مشخص می‌شود: داشتن اعتماد در انجام‌دادن تلاش‌های لازم برای موفقیت در وظایف چالش برانگیز (خودکارآمدی^۲)؛ ایجاد یک اسناد مثبت درباره موفقیت در حال و آینده (خوش‌بینی^۳)؛ ثابت قدم بودن در مسیر اهداف و در صورت لزوم تغییر مسیرها برای نیل به اهداف و دستیابی به موفقیت (امید^۴)؛ تلاش بیشتر در دستیابی به موفقیت به هنگام احاطه شدن توسط مشکلات و سختی‌ها و یا حتی رویدادهای مثبت، پیشرفت‌ها و مسئولیت بیشتر (تاب‌آوری^۵) (لوتانز، یوسف و اولیو^۶، ۲۰۰۷). باورهای خودکارآمدی کنش‌وری‌های آدمی را به وسیله فرایندهای چهارگانه، شناختی، انگیزشی، عاطفی و گزینشی (تصمیم‌گیری) تنظیم می‌کنند (بندورا و لوک، ۲۰۰۳؛ به نقل از حاجلو و عیوضی، ۱۳۹۴). امید مستلزم اراده برای نیل به موفقیت، شناسایی، شفاف‌سازی و پیگیری‌های لازم برای موفقیت است (مادن^۷، ۲۰۱۳). خوش‌بینی مؤلفه‌های شناختی، عاطفی، جسمانی و رفتاری را در بر می‌گیرد. رویکردهای روان‌شناختی، خوش‌بینی را یک ویژگی شناختی، یک هدف و یک انتظار قلمداد می‌کنند (خادمی و عابدی، ۱۳۹۳). تاب‌آوری، نگرشی مرکب از زیر مؤلفه‌های تعهد، کنترل و چالش است که با تبدیل شرایط بحرانی به یک تجربه بالنده، به حل موفقیت‌آمیز استرس کمک می‌کند (دولان و آدلر^۸، ۲۰۰۶؛ به نقل از بیجاری، پیوسته گر و صدر، ۱۳۹۴).

-
1. Luthans, Avey & Patera
 2. Self efficacy
 3. Optimism
 4. Hope
 5. Resiliency
 6. Luthans, Youssef and Avolio
 7. Madden
 8. Dolan & Adler

آدلر و کان^۱ (۲۰۰۲) به این نتیجه رسیدند که کسانی که از سرمایه روان‌شناختی بالاتری بهره‌مند هستند، توانایی بیشتری برای تعاملات گروهی و مشارکت‌های اجتماعی دارند (آدلر و کان، ۲۰۰۲).

هاشمی نصرت آباد و باباپور خیرالدین و بهادری خسروشاهی (۱۳۹۰) در پژوهشی تحت عنوان «نقش سرمایه روان‌شناختی در بهزیستی روانی با توجه به اثرات تعدیلی سرمایه اجتماعی» نتیجه گرفتند که سرمایه روان‌شناختی و مؤلفه‌های آن با بهزیستی روان‌شناختی و سرمایه اجتماعی از یک سو و بهزیستی روان‌شناختی با سرمایه اجتماعی رابطه مثبت و معناداری دارند.

امیرخانی و عارف‌نژاد (۱۳۹۱) به این نتیجه رسیدند که سرمایه روان‌شناختی بر سرمایه اجتماعی تأثیرگذار است.

بهادری خسروشاهی، هاشمی نصرت آباد و باباپور خیرالدین (۱۳۹۱) به این نتیجه رسیدند که سرمایه روان‌شناختی بر سرمایه اجتماعی تأثیر می‌گذارد.

هادگز^۲ (۲۰۱۰) در یک تحقیق همراه با گروه‌های آزمایشی نشان داد که دوره‌های آموزشی سرمایه روان‌شناختی تأثیر ملاحظه‌پذیری بر روی مشارکت و عملکرد سازمانی دارد. لارسون و لوتانز^۳ (۲۰۰۶) به این نتیجه رسیدند که سرمایه‌های روان‌شناختی تأثیر مثبتی بر سرمایه‌های انسانی و اجتماعی سازمان‌ها دارند. اولیو و لوتانز^۴ (۲۰۰۶) نتیجه گرفتند که بین سرمایه روان‌شناختی و سرمایه اجتماعی رابطه مثبت دارد.

هدف پژوهش حاضر بررسی اثربخشی آموزش سرمایه روان‌شناختی بر سرمایه اجتماعی معلمان بود، در همین راستا فرضیه‌های زیر ارائه و آزمون شد.

۱. آموزش سرمایه روان‌شناختی بر بعد شناختی سرمایه اجتماعی مؤثر است.
۲. آموزش سرمایه روان‌شناختی بر بعد ارتباطی سرمایه اجتماعی مؤثر است.
۳. آموزش سرمایه روان‌شناختی بر بعد ساختاری سرمایه اجتماعی مؤثر است.

-
1. Adler & krwon
 2. Hodges
 3. Larson and Luthans
 4. Avolio & Luthans

روش

روش پژوهش به لحاظ هدف از نوع کاربردی و از نظر روش نوع شبه‌آزمایشی با طرح پیش‌آزمون و پس‌آزمون با گروه کنترل است. جامعه آماری تحقیق کلیه معلمان زن مدارس ابتدایی شهر بهبهان ($N=230$) بودند که در سال تحصیلی ۱۳۹۳-۹۴ فعالیت آموزشی داشتند، ابتدا از طریق نمونه‌گیری تصادفی ساده با قرعه‌کشی بدون جایگزینی ۶۰ نفر به عنوان حجم نمونه انتخاب شد، در مرحله دوم ۶۰ نفر انتخاب شده، به صورت تصادفی به دو گروه ۳۰ نفره تقسیم شده و بر اساس قرعه یکی از گروه‌ها، به عنوان گروه آزمایشی و گروه دیگر به عنوان گروه گواه انتخاب شدند.

از مجموع ۳۰ معلمی زنی که در گروه آزمایشی شرکت داشتند ۱۸ نفر (معادل ۶۰٪) دارای مدرک کارشناسی، ۱۱ نفر (معادل ۳۶/۶۶٪) دارای مدرک کاردانی و ۱ نفر (معادل ۳/۳۳٪) دارای مدرک کارشناسی ارشد بودند، از ۳۰ معلمی زنی که در گروه کنترل شرکت داشتند، ۱۷ نفر (معادل ۵۶/۶۶٪) دارای مدرک کارشناسی، ۱۳ نفر (معادل ۴۳/۳۳٪) دارای مدرک کاردانی بودند. در گروه آزمایشی سن ۲۰ نفر (معادل ۶۶/۶۶٪) از معلمان کم‌تر ۴۰ سال بود و ۱۰ نفر (معادل ۳۳/۳۳٪) بیش از ۴۰ سال داشتند. در گروه کنترل سن ۲۲ نفر (معادل ۷۳/۳۳٪) از معلمان کم‌تر ۴۰ سال بود و ۸ نفر (معادل ۲۶/۶۶٪) بیش از ۴۰ سال داشتند. در گروه آزمایشی سابقه کار ۹ نفر (معادل ۳۰ درصد) کم‌تر از ۱۰ سال بود، سابقه کار ۱۳ نفر (معادل ۴۳/۳۳٪) بین ۱۰ تا ۲۰ سال بود و ۸ نفر (معادل ۲۶/۶۶٪) بیش از ۲۰ سال سابقه کار داشتند. در گروه کنترل سابقه کار ۸ نفر (معادل ۲۶/۶۶٪) کم‌تر از ۱۰ سال بود، سابقه کار ۱۲ نفر (معادل ۴۰٪) بین ۱۰ تا ۲۰ سال بود و ۱۰ نفر (معادل ۳۳/۳۳٪) بیش از ۲۰ سال سابقه کار داشتند.

این پژوهش در دو مرحله اجرا شد، مرحله اول، مطالعه مقدماتی برای آزمون پایایی ابزارها در گروهی از جامعه پژوهشی بود. بعد از بررسی پایایی و روایی ابزارها، مطالعه اصلی برای آزمون فرضیه‌ها و روابط بین متغیرها اجرا شد، به طوری که در این مرحله ابتدا گروه‌بندی نمونه‌ها به طور تصادفی انجام شد، سپس پیش‌آزمون (پرسشنامه سرمایه اجتماعی ایبلی) از هر دو گروه به صورت گروهی با حضور محقق انجام شد و توضیحات کافی به وسیله محقق درباره نحوه پاسخگویی در اختیار آزمودنی‌ها قرار گرفت. در ادامه گروه آزمایشی طی ۱۱ جلسه ۱ ساعته، هفته‌ای دوبار در دانشگاه آزاد بهبهان تحت آموزش برنامه آموزشی

لوتانز (۲۰۰۷) مطابق برنامه تدوین شده توسط محقق قرار گرفت. جهت افزایش میل و رغبت شرکت در جلسات آموزشی، علاوه بر اینکه آدرس و شماره تماس آن‌ها دریافت شد تا نتایج در اختیار آن‌ها نیز قرار گیرد، دو عدد کتاب در طی دوره به گروه آزمایشی هدیه داده شد. طی فرایند تحقیق به آزمودنی‌ها اطمینان داده شد که تمام اطلاعات دریافت شده از آن‌ها محرمانه خواهد ماند، همچنین به آن‌ها اعلام شد که در طی فرایند تحقیق هر گاه تمایلی به ادامه همکاری نداشته باشند می‌توانند همکاری خود را قطع کنند. در مقابل شرکت معلمان در گروه کنترل، پس از اتمام آزمایش به افرادی که داوطلب شرکت در دوره آموزش سرمایه روان‌شناختی بودند، یک دوره آموزش مختصر برگزار شد.

ابزارهای پژوهش عبارت بودند از:

پرسشنامه سرمایه اجتماعی: برای اندازه‌گیری سرمایه اجتماعی از پرسشنامه ۲۴ سؤالی ابیلی (۲۰۱۱) که بر اساس مدل ناهایت و گوشال ساخته شده استفاده شد، ضریب پایایی پرسشنامه برابر با ۰/۹۷۴۴. گزارش شده است. در این پرسشنامه ۶ سؤال (سؤالات ۱ - ۶) بعد شناختی، ۱۱ سؤال (سؤالات ۷ - ۱۷) بعد رابطه‌ای و ۷ سؤال (سؤالات ۱۸ - ۲۴) بعد ساختاری را می‌سنجند. سؤالات این پرسشنامه بر مبنای طیف چهار گزینه‌ای کاملاً موافقم تا کاملاً مخالفم تنظیم شده است. به‌رغم اینکه پایایی پرسشنامه مذکور در یک نمونه تصادفی ۲۵ نفره از جامعه آماری از طریق آزمون آلفای کرونباخ محاسبه شد. پایایی ابعاد شناختی، رابطه‌ای و ساختاری پرسشنامه به ترتیب برابر با ۰/۸۹، ۰/۹۵ و ۰/۸۹ بود.

جدول ۱: برنامه آموزش سرمایه روان‌شناختی لوتانز (۲۰۰۷)

جلسه	عنوان	محتوای آموزش در هر جلسه
اول	کلیات	اهمیت مثبت‌گرایی در عصر امروزه، معرفی سرمایه روان‌شناختی به عنوان دارایی نامحسوس، معرفی مؤلفه‌ها
دوم	امید خوش‌بینی خودکارآمدی تاب‌آوری	ارائه تعاریفی از امید و ناامیدی و ویژگی‌های افراد امیدوار ارائه تعاریفی از خوش‌بینی، بدبینی، خوش‌بینی واقعی و خوش‌بینی غیر واقعی ارائه تعاریفی از مفهوم خودکارآمدی و بحث در خصوص ویژگی‌های افراد خودکارآمد ارائه تعاریفی از مفهوم تاب‌آوری و بحث در خصوص ویژگی‌های افراد تاب‌آور

اثربخشی آموزش سرمایه روان‌شناختی بر ابعاد سرمایه اجتماعی معلمان زن مدارس ابتدایی ۱۳۱

جلسه	عنوان	محتوای آموزش در هر جلسه
سوم	امید	بررسی میزان امید و رضایت از زندگی شرکت کنندگان
	خوش‌بینی	آشنایی با مفهوم درماندگی آموخته شده و نقش آن در خوش‌بینی
	خودکارآمدی	بحث در خصوص نقش درماندگی آموخته شده در کاهش خودکارآمدی
چهارم	تاب‌آوری	ارائه تعاریفی از مفهوم سرسختی و معرفی مؤلفه‌های آن (تعهد، چالش و کنترل)
	امید	آگاه ساختن شرکت‌کنندگان از نقش اهداف در ایجاد و افزایش امید
	خوش‌بینی	آشنا ساختن شرکت‌کنندگان با فرایند اسناد و مفهوم مکان کنترل
پنجم	خودکارآمدی	بررسی ارتباط بین انگیزه، اراده و اعتماد به نفس با خودکارآمدی و استفاده از تکنیک باز خورد
	تاب‌آوری	تمرکز بر مؤلفه تعهد و استفاده از تکنیک‌هایی مدیریت رویدادهای منفی
	امید	آشنایی شرکت‌کنندگان با چگونگی دست یافتن به اهدافی روشن و قابل دستیابی
ششم	خوش‌بینی	آشنایی اعضا با اسنادهای درونی، بیرونی، کلی، خاص، پایدار و ناپایدار و نقش هر کدام در خوش‌بینی
	خودکارآمدی	بررسی و بحث در خصوص چگونگی افزایش اعتماد به نفس و خودکارآمدی
	تاب‌آوری	تمرکز بر مؤلفه چالش، چگونگی تبدیل مشکلات به چالش‌ها و افزایش تمایل به روبه‌رو شدن با آن‌ها
هفتم	امید	آموزش تفسیم یک هدف بزرگ به اهدافی کوچک تر به منظور افزایش احتمال تحقق آن‌ها
	خوش‌بینی	آشنایی اعضا با نقش اسنادها در خوش‌بینی
	خودکارآمدی	استفاده از تکنیک تصویرسازی ذهنی به منظور ایجاد تجارب مثبت به‌منظور افزایش خودکارآمدی
هشتم	تاب‌آوری	تمرکز بر مؤلفه کنترل و بحث در خصوص چگونگی افزایش احساس کنترل بر زندگی
	امید	آگاه ساختن شرکت‌کنندگان با چگونگی فرمول‌بندی اهدافی روشن و عینی
	خوش‌بینی	آموزش چگونگی ایجاد و گسترش اسنادهای مثبت درونی
نهم	خودکارآمدی	استفاده از تکنیک تقویت جانشینی از طریق ارائه نمونه‌های جهانی و منطقه‌ای از افراد خودکارآمد آشنا کردن شرکت‌کنندگان با راهبردهای مسئله‌محور و هیجان‌محور و نقش آن‌ها در افزایش استقامت
	امید	آشنا ساختن اعضا با نقش تعیین اهداف روزانه در تحقق اهداف بزرگ و چگونگی انجام‌دادن آن
	خوش‌بینی	استفاده از تکنیک تحلیل وقایع ناخوشایند به ناخوشایندتر به منظور ارتقاء سطح خوش‌بینی
نهم	تاب‌آوری	آشنایی شرکت‌کنندگان با روش‌های علمی حل مسئله و نقش کاربردی آن‌ها در افزایش سطح خودکارآمدی
	امید	آشنایی بیشتر با راهبردهای مستقیم یا مسئله‌محور و تشویق اعضا به استفاده بیشتر از این راهبردها
	خوش‌بینی	آشنا ساختن اعضا با چگونگی استفاده از گذرگاه‌های متعددی در تحقق هدف
نهم	خودکارآمدی	استفاده از تکنیک تحلیل وقایع ناخوشایند و تعیین پیامدهای مثبت این وقایع به منظور ارتقاء سطح خوش‌بینی
	تاب‌آوری	دعوت از فردی موفق و خودکارآمد به منظور استفاده از الگوهای عینی در افزایش سطح خودکارآمدی
	امید	آشنایی بیشتر با راهبردهای غیر مستقیم یا هیجان‌محور

جلسه	عنوان	محتوای آموزش در هر جلسه
دهم	امید	آشنا ساختن اعضا با چگونگی تبدیل موانع به چالش‌هایی جهت تحقق اهداف
	خوش‌بینی	توجه و تمرکز بر استعدادها و توانایی‌های فردی و محیطی به منظور افزایش سطح خوش‌بینی
	خودکارآمدی	استفاده از تقویت مستقیم و تقویت جانشینی از طریق بحث در خصوص موفقیت‌های پیشین
یازدهم	تاب‌آوری	بحث در خصوص نقش مکان کنترل در سرسختی و استفاده از تکنیک خودگویی‌های مثبت
	امید	مرور یادگرفته‌های جلسات پیشین و تمرین عملی به منظور افزایش سطح امید
	خوش‌بینی	مرور یادگرفته‌های جلسات پیشین و تمرین عملی به منظور افزایش سطح خوش‌بینی
یازدهم	خودکارآمدی	مرور یادگرفته‌های جلسات پیشین و تمرین عملی به منظور افزایش سطح خودکارآمدی
	تاب‌آوری	مرور یادگرفته‌های جلسات پیشین و تمرین عملی به منظور افزایش سطح استقامت.

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از در بخش آمار توصیفی از دو شاخص آماری میانگین و انحراف معیار و در بخش آمار استنباطی از آزمون تحلیل کوواریانس همراه آزمون کولموگروف-اسمیرنوف (برای بررسی نرمال بودن توزیع متغیرها) و آزمون لون (برای بررسی برابری واریانس‌ها) استفاده شد.

یافته‌ها

جدول ۲: شاخص‌های آماری سرمایه اجتماعی به تفکیک گروه‌های مورد مطالعه

گروه‌ها	شاخص‌ها	سرمایه اجتماعی بار اول	سرمایه اجتماعی بار دوم
آزمایشی	میانگین	۷۱/۵۶	۸۶/۰۰
	انحراف استاندارد	۴/۵۶	۶/۵۱
کنترل	میانگین	۷۲/۹۰	۴۲/۴۲
	انحراف استاندارد	۴/۲۶	۷۴/۳۷
	واریانس	۱۸/۱۶	۱۲/۵۲

با توجه به جدول ۴-۱ ملاحظه می‌شود که میانگین متغیر سرمایه اجتماعی در گروه آزمایشی بار اول اندازه‌گیری برابر با ۷۱/۵۶ و در بار دوم (پس از آموزش سرمایه روان‌شناختی) برابر با ۸۶/۰۰ است. همچنین میانگین متغیر سرمایه اجتماعی در گروه کنترل بار اول اندازه‌گیری ۷۲/۹۰ و در بار دوم برابر با ۷۴/۳۶ است. با در نظر گرفتن این مسأله که نمره سرمایه اجتماعی بین ۲۴ تا ۵۵ از پرسشنامه نشان‌دهنده سرمایه اجتماعی پایین، نمره سرمایه اجتماعی ۵۵ تا ۸۷ نشان‌دهنده سرمایه اجتماعی متوسط و نمره بین ۸۷ تا ۱۲۰ نشان‌دهنده

سرمایه اجتماعی بالا است، این میانگین‌ها حاکی از این است که سرمایه اجتماعی معلمان در وضعیت مناسبی قرار ندارد و از وضعیت مطلوب فاصله دارد، هرچند که پس از آموزش سرمایه روان‌شناختی، سرمایه اجتماعی گروه آزمایشی تا حدودی بهبود پیدا کرده به وضع مطلوب نزدیک شده است.

نتایج تحلیل خروجی فوق نشان می‌دهد که میزان معناداری به‌دست آمده در آزمون کلموگروف - اسمیرنوف از سطح $(\alpha=0/05)$ بزرگ‌تر است. بنابراین، فرضیه صفر مبنی بر نرمال نبودن داده‌ها رد می‌شود. بنابراین، توزیع داده‌ها نرمال است. همچنین با توجه به اینکه سطوح معناداری به‌دست آمده در آزمون لون از سطح خطا یا $(\alpha=0/05)$ بیشتر است، پس مفروضه یکسانی واریانس‌ها وجود دارد، بنابراین، می‌توان از تحلیل کواریانس استفاده کرد.

جدول ۲: نتایج آزمون نرمال بودن توزیع متغیرها، برابری واریانس‌های ابعاد سرمایه اجتماعی

آزمون لون		آزمون کلموگروف - اسمیرنوف		متغیرها	آزمون
P	F	P	Z		
۰/۰۸	۳/۱۲	۰/۴۱	۰/۸۸	بعد شناختی	پیش‌آزمون
۰/۰۷	۳/۲۵	۰/۲۶	۱/۰۱	بعد رابطه‌ای	
۰/۸۳	۰/۰۴۶	۰/۶۱	۰/۷۵	بعد ساختاری	
۰/۲۱	۱/۵۶	۰/۳۳	۰/۹۴	بعد شناختی	پس‌آزمون
۰/۲۲	۱/۴۹	۰/۲۸	۰/۹۸	بعد رابطه‌ای	
۰/۲۸	۱/۱۶	۰/۱۳	۱/۱۷	بعد ساختاری	

چنان که در جدول ۳ مشاهده می‌شود، مقدار F تأثیر متغیر مستقل (گروه‌ها) برای بعد شناختی برابر با ۸/۷۱ است. با توجه به اینکه سطح معناداری به‌دست آمده از سطح خطا $(\alpha=0/05)$ کم‌تر است، یعنی پس از خارج کردن تأثیر پیش‌آزمون اختلاف معناداری بین نمرات دو گروه وجود دارد. میزان اتا در جدول نشان می‌دهد که ۰/۱۳٪ از واریانس پس‌آزمون بعد شناختی سرمایه اجتماعی مربوط به مداخله سرمایه روان‌شناختی است. مقدار F تأثیر متغیر مستقل (گروه‌ها) برای بعد رابطه‌ای برابر با ۳۷/۸۳ است. با توجه به اینکه سطح معناداری به‌دست آمده از سطح خطا $(\alpha=0/05)$ کم‌تر است، یعنی پس از خارج کردن تأثیر پیش‌آزمون اختلاف معناداری بین نمرات دو گروه وجود دارد. میزان اتا در جدول نشان می‌دهد که ۰/۴۰٪

از واریانس پس‌آزمون بعد رابطه‌ای سرمایه اجتماعی مربوط به مداخله سرمایه روان‌شناختی است. همچنین مقدار F تأثیر متغیر مستقل (گروه‌ها) برای بعد شناختی برابر با ۳۴/۴۵ است. با توجه به اینکه سطح معناداری به دست آمده از سطح خطا ($\alpha=0/05$) کم‌تر است، یعنی پس از خارج کردن تأثیر پیش‌آزمون اختلاف معناداری بین نمرات دو گروه وجود دارد. میزان اتا در جدول نشان می‌دهد که ۰/۳۷٪ از واریانس پس‌آزمون بعد شناختی سرمایه اجتماعی مربوط به مداخله سرمایه روان‌شناختی است. بنابراین، فرضیه صفر یعنی معنادار نبودن اختلاف میانگین‌های دو گروه در پس‌آزمون ابعاد سرمایه اجتماعی پس از حذف شدن پیش‌آزمون رد می‌شود.

جدول ۳: تحلیل کوواریانس برای بررسی اثر آموزش سرمایه روان‌شناختی بر ابعاد سرمایه اجتماعی

بعد	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معناداری	اتا
شناختی	۸۶/۶۳	۱	۸۶/۶۳	۸/۷۱	۰/۰۵	۰/۱۳
رابطه‌ای	۶۹۱/۱۰	۱	۶۹۱/۱۰	۳۷/۸۳	۰/۰۰	۰/۳۹
ساختاری	۴۶۹/۹۳	۱	۴۶۹/۹۳	۳۴/۴۵	۰/۰۰	۰/۳۷

بحث و نتیجه‌گیری

تحلیل داده‌ها از طریق تحلیل کوواریانس نشان داد که آموزش سرمایه روان‌شناختی بر هر سه بعد سرمایه اجتماعی (شناختی، ارتباطی و ساختاری) معلمان زن مقطع ابتدایی شهر بهبهان اثربخش است. در تأیید نتایج این پژوهش مبنی بر تأثیر آموزش سرمایه روان‌شناختی بر ابعاد سرمایه اجتماعی، گزارش‌های پیشینه پژوهش نیز هماهنگ با این یافته‌هاست. نتایج پژوهش حاضر با یافته‌های اولیو و لوتانز (۲۰۰۶)، هاشمی نصرت آباد و همکاران (۱۳۹۰) همسو است مبنی بر اینکه سرمایه روان‌شناختی و سرمایه اجتماعی رابطه مثبت و معناداری دارند. به‌علاوه این یافته تحقیق با یافته‌های امیرخانی و عارف نژاد (۱۳۹۱) و بهادری خسروشاهی و همکاران (۱۳۹۱)، لارسون و لوتانز (۲۰۰۶) و لوتانز و همکاران (۲۰۰۸) همخوان است مبنی بر اینکه سرمایه روان‌شناختی بر سرمایه اجتماعی تأثیر می‌گذارد.

در تبیین این یافته‌ها باید در نظر داشت که سرمایه روان‌شناختی از مهم‌ترین متغیرها در حوزه مدیریت و سازمان محسوب می‌شود و از میان سایر سرمایه‌های سازمانی احتمالاً

مؤثرترین عامل در زندگی است. آدلر و کان^۱ (۲۰۰۲) بیان کردند که افرادی که از سرمایه روان‌شناختی بالاتری بهره‌مند هستند، توانایی بیش‌تری برای تعاملات گروهی و مشارکت‌های اجتماعی دارند؛ زیرا سرمایه روان‌شناختی باعث پیوند افراد به یکدیگر شده و همچنین باعث تکرار و تداوم تعاملات می‌شود.

نگاهی دگرباره به مفهوم سرمایه روان‌شناختی نشان می‌دهد که این متغیر ترکیبی از مؤلفه‌های مثبت است که خاصیت هم‌افزایی دارد. این متغیر با تکیه بر مؤلفه‌هایی مثبت همچون امید، خوش‌بینی، تاب‌آوری و خودکارآمدی به ارتقاء ارزش سرمایه‌های انسانی (دانش و مهارت) و سرمایه اجتماعی (شبکه روابط میان آنها) در سازمان منجر می‌شود (لوتانز و همکاران، ۲۰۰۷). سرمایه روان‌شناختی می‌تواند عامل رشد و توسعه سرمایه‌های دیگر نیز باشد و آنها را نیز در بر می‌گیرد. آنچه افراد را به یکدیگر پیوند و باعث تکرار و تداوم و بیش‌تر شدن تعاملات می‌شود.

تأیید این فرضیه و همسو بودن آن با نتایج پژوهش‌های دیگر، به این مسأله اشاره دارد، که برای تقویت سرمایه اجتماعی معلمان، مدیران و مسئولان آموزش و پرورش می‌توانند به آموزش سرمایه روان‌شناختی اقدام کنند.

- بر اساس نتایج حاصله این پژوهش به مسئولان آموزش و پرورش پیشنهاد می‌شود:
- سالانه در کنار سایر برنامه‌های توانمندی، برگزاری کارگاه‌های آموزشی با هدف بهبود سرمایه روان‌شناختی به بهبود این مهم کمک خواهد کرد.
 - آموزش‌های غیر مستقیم از جمله درگیر کردن معلمان با راهبردها و سیاست‌های آموزشی در جهت جلب مشارکت بیشتر آنها در تحقق اهداف و داشتن تفکرخوش بینانه راجع به آینده سازمان مؤثر خواهد بود.
 - آشکارسازی اهداف و چشم‌اندازهای آموزشی و ارائه تصویری مثبت از موفقیت‌های آتی به‌وسیله مدیران سبب می‌شود تا معلمان احساس شایستگی و احساس مؤثر بودن کنند.
 - افزایش سطح اعتماد و ایجاد ارتباط نزدیک بین مدیران و معلمان از جمله راهکارهایی است که می‌توان بدان وسیله سرمایه روان‌شناختی معلمان را بهبود بخشید.

نتایج حاصل از این پژوهش مربوط به معلمان زن مقطع ابتدایی شهر بهبهان است، لذا در تعمیم‌دهی نتایج به کارمندان سایر سازمان‌ها دقت بیشتری باید به‌عمل آید. فقدان پیگیری یکی دیگر از محدودیت‌های این تحقیق است که به دلیل دسترسی نداشتن (پایان یافتن سال تحصیلی و مسافرت اکثر معلمان) به آزمودنی‌ها، امکان انجام‌دادن پیگیری به‌وجود نیامد. کمی بودن نوع پژوهش، محدودیت دیگر پژوهش بود.

سپاسگزاری

پژوهش حاضر برگرفته از طرح پژوهشی است که با حمایت مالی معاونت پژوهشی دانشگاه آزاد اسلامی واحد بهبهان اجرا شده است، بدین وسیله محقق بر خود لازم می‌داند از آن معاونت محترم و کلیه شرکت‌کنندگان در تحقیق سپاسگزاری و قدردانی کند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

اثربخشی آموزش سرمایه روان‌شناختی بر ابعاد سرمایه اجتماعی معلمان زن مدارس ابتدایی ۱۳۷

منابع

- امیرخانی، طیبه و عارف نژاد، محسن (۱۳۹۱). تحلیل تأثیر سرمایه روان‌شناختی و رفتار شهروندی بر سرمایه اجتماعی. *فصلنامه علوم مدیریت ایران*، ۷(۲۶): ۸۹-۱۱۲.
- اندیشمند، ویدا (۱۳۸۸). شناسایی مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی در دانشگاه‌ها به منظور ارائه مدلی جهت ارتقاء آن. *فصلنامه رهبری و مدیریت آموزشی*، ۳(۲): ۹-۳۴.
- بشارت، محمد علی (۱۳۸۴). بررسی تأثیر هوش هیجانی بر کیفیت روابط اجتماعی. *فصلنامه مطالعات روان‌شناختی*، ۱(۲): ۲۵-۳۸.
- بهادری خسرو شاهی، جعفر، هاشمی نصرت آباد، تورج و باباپور خیرالدین، جلیل (۱۳۹۱). رابطه سرمایه روان‌شناختی با سرمایه اجتماعی دانشجویان دانشگاه تبریز. *مجله تخصصی پژوهش و سلامت*، ۲(۱): ۱۴۵-۱۵۳.
- بهادری خسرو شاهی، جعفر، هاشمی نصرت آبادی، تورج و بیرامی، منصور (۱۳۹۰). رابطه سرمایه روان‌شناختی و ویژگی‌های شخصیتی با رضایت شغلی در کتابداران کتابخانه‌های عمومی شهر تبریز. *دوماهنامه پژوهنده*، ۱۷(۶): ۳۱۸-۳۱۲.
- پیران، محمد. آقاجانی، طهمورث، شوقی، بهروز، رضا زاده، آرش و دهقان نجم آبادی، عامر (۱۳۹۱). بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر خلاقیت کارکنان در صنایع ریخته‌گری ایران (مورد مطالعه: کارکنان شاغل در شهر صنعتی کاوه). *ابتکار و خلاقیت در علوم انسانی*، ۱(۲): ۱۸۲-۱۶۴.
- جاهد، حسینعلی، حسینی شاوون، امین، حسینی، سیده اسماء و یاهک، سجاد (۱۳۸۹). *روشهای آموزشی مؤثر در حفظ و توسعه سرمایه اجتماعی سازمانها*، دومین کنفرانس بین المللی مدیران آموزش، بیست و بیست و یک مهرماه ۱۳۸۹، صص ۱۳-۱، تهران: پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران.
- جعفری، سکینه و میرمقدم، کاظم (۱۳۹۲). نقش رهبری خدمت‌گذار در سرمایه اجتماعی، *فصلنامه توسعه منابع انسانی و پشتیبانی*، ۸(۲۸): ۶۵-۹۶.
- حاجلو، نادر و عیوضی، خدیجه (۱۳۹۴). اثربخشی آموزش هیجانی بر مدیریت زمان و خودکارآمدی دانش آموزان. *فصلنامه مطالعات روان‌شناختی*، ۱۱(۳): ۹۷-۷۹.

خادمی، ملوک و عابدی، فاطمه (۱۳۹۳). اثربخشی آموزش مهارت‌های ارتباطی مبتنی بر آموزه‌های دینی بر خوش‌بینی و سازگاری زناشویی. *فصلنامه مطالعات روان‌شناختی*، ۱۰(۳): ۷-۲۸.

فرح بیجاری، اعظم، پیوسته‌گر، مهرانگیز و صدر، مهدیه سادات (۱۳۹۴). رابطه تاب‌آوری با ابعاد پنجگانه شخصیت و اختلالات بالینی افسردگی، اضطراب و جسمانی سازی در دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد دانشگاه الزهرا (س). *فصلنامه مطالعات روان‌شناختی*، ۱۱(۳): ۵۳-۷۸.

نصراصفهانی، علی، شعبانی نفت چای، جواد و خزایی پول، جواد (۱۳۹۲). بررسی تأثیر عدالت سازمانی ادراک شده بر میزان سرمایه اجتماعی کارکنان مورد مطالعه شبکه بهداشت و درمان شهرستان نوشهر. *جامعه‌شناسی کاربردی*، ۲۴(۲): ۱۸۴-۱۶۵.

نصراصفهانی، علی، عارف نژاد، محسن، محمدی، سمیه و خلیلی، اعظم (۱۳۹۲). بررسی اثر سرمایه‌های روان‌شناختی بر تعهد سازمانی و رضایت شغلی. *فصلنامه روانشناسی صنعتی/سازمانی*، ۳(۱۲): ۵۳-۶۳.

هاشمی نصرت آباد، باباپور خیرالدین، جلیل و بهادری خسروشاهی، جعفر (۱۳۹۰). نقش سرمایه روان‌شناختی در بهزیستی روانی با توجه به اثرات تعدیلی سرمایه اجتماعی. *پژوهش‌های روان‌شناسی اجتماعی*، ۱(۴): ۱۴۴-۱۲۳.

Abili, K. (2011). Social capital management in Iranian knowledge_based organizations. *The Electronic Journal of Knowledge Management*, 9(3):203-210. Retrieved from www.ejkm.com/issue/download.html?idArticle=292

Adler, P. & kwon, S. (2002). Social Capital: Prospects for a new Concept. *Academy of management Review*, 27(1): 17-40.

Amirkhani, T. & Arefnejad, M. (2013). The impact of psychological capital and citizenship behavior on social capital. *Journal of Iranian Management Sciences*, 7(26): 89-112. (Text in Persian).

Andishmand, V. (2009). A model designed to improve the social capital in Universities, *Quarterly Journal Of Educational Leadership & Administration*, 3(2): 9-34. (Text in Persian).

Avolio, B. J. & Luthans, F. (2006). *The high impact leader: Moments matter for accelerating authentic leadership development*. New York: McGraw-Hill.

Bahadori-Khosroshahi, J., Hashemi-Nosratabadi, T. & Bayrami, M. (2013). The relationship between psychological capital and personality traits with job satisfaction among librarians. *Pajoohandeh Journal*, 17 (6):313-319. (Text in Persian).

- Bahadori-Khosroshahi, J., HashemiNosratabad, T. & Babapou-rKheirodin, J. (2012). The relationship of psychological capital with social capital among students. *Journal of Research & Health*, 2:145-153. (Text in Persian).
- Besharat, M. (2006). The effect of emotional intelligence on the quality of social relations. *Journal of Psychological Studies of Alzahra University*, 1 (2): 25-38. (Text in Persian).
- Danchev, A. (2006). Social capital and sustainable behavior of the firm. *Industrial Management and Data System*, 106(7): 953-965.
- Farah Bijari, A. , Peivastegar, M. & Sadatsadr, M. (2015). The relationship between resiliency with five dimensions of personality and clinical disorders (depression, anxiety and somatization) in female undergraduate students of Alzahra University. *Journal of Psychological Studies of Alzahra University*, 11(3): 53-78. (Text in Persian).
- Hajloo, N. & Eyvazi, K. (2015) .The effectiveness of emotional intelligence training on student's time management. *Journal of Psychological Studies of Alzahra University*, 11(3): 79-97. (Text in Persian).
- Hashemi, T., Babapour, J. & Bahadori, J. (2012). The role of psychological capital in psychological well-being by considering the moderating effects of social capital. *Journal of Social Psychological Research*, 1(4):123-144. (Text in Persian).
- Hodges, T .D. (2010). An Experimental study of the impact of psychological capital on performance, engagement, and the contagion effect (Doctoral dissertatio), University of Nebraska-Lincoln.
- Jafari, S. & Mirmoghadam, K.(2014). The role of servant leadership on social capital. *Journal of Human Resource Development and Support*, 8(28): 65-96. (Text in Persian).
- Jahed, H. A., Hosseini, A., Hosseini, S. S. & Yahak, S .(2010). Effective educational approaches in the maintenance and developments of social capital in organizations. *The 2nd International Training Managers Conference (ITMC2010)12-13 October - Tehran, Iran*. (Text in Persian).
- Khademi, M. & Abedi, F.(2015). Effectiveness of communicative skills training based on religious teachings on marital optimism. *Journal of Psychological Studies of Alzahra University*, 10(3): 7-28. (Text in Persian).
- Larson, M. & Luthans, F. (2006). Potential added value of psychological capital in predicting work attitudes. *Journal of Leadership and Organizational Studies*, 13(2): 75-92.
- Luthans, F., Norman, S., Avolio, B. & Avey, J. (2008). The mediating role of psychological capital in the supportive organizational climate-employee performance relationship. *Journal of Organizational Behavior*, 29(2): 219-238.
- Luthans, F., Avey, J. B. & Patera, J. L. (2008). Experimental analysis of a Web based intervention to develop positive psychological capital. *Academy Of Management Learning and Education*, 7(2): 209–221.
- Luthans, F., Youssef, M. & Avolio, J. (2007). *Psychological capital developing the*

human competitive. Edge, Oxford University Press.

Madden, L. T. (2013). Impact of middle managers' activity, role conflict, and psychological capital on their job performance and turnover intentions (Doctoral dissertatio), University of Tennessee. Retrieved from http://trace.tennessee.edu/utk_graddiss/1756.

Nasr Esfahani., A. Shabani Naftchali, J. & Khazaei Pool, j. (2013). A Study of the Impact of Perceived Organizational Justice on Employee's Social Capital (Case Study: Health Network of Noshahr City) , *Journal of Applied Sociology*, 24(2): 165-184. (Text in Persian).

Piran, M., Aghajani, T., Shoghi, B., Rezazadeh, A. , & Dehghan Najmabadi, A. (2012).The Effect of Social Capital on Employee's Creativity in the Foundry Industry of Iran (The Case of Kaveh Industrial Estate Employees). *Journal of Innovation and Creativity in Human Science*. 2(1): 164-182. (Text in Persian).

**The effectiveness of training of psychological
asset on dimensions of social asset among
women teachers of elementary schools**

Nasrolah Ghashghaeizadeh*

Abstract

The aim of this study was to investigate The effectiveness of training of psychological asset on dimensions of social asset among women teachers in Behbahan elementary schools. The research was quasi-experimental with pretest-posttest design. Statistical population included 230 women teachers in Behbahan elementary schools. 60 people were selected using random sampling method and were randomly assigned to two groups of 30 samples. Abili social asset questionnaires were completed by the two groups at the stage of pre-test and post – test. The experimental group received Luthans Psychological Asset training through eleven sessions and the control group did not receive any intervention. Data were analyzed using analysis of covariance. Research findings indicated that training Psychological Asset have positive effects on dimensions of social asset. Thus it is suggested that educational administrators develop a climate of trust and friendship among teachers by holding psychological asset training workshops.

Key words: Training; Psychological Capital; Social capital; Female Teacher